

A POLYCHNAI ÜTKÖZET

1914. AUGUSZTUS 23-ÁN

A világháborúban elesett 76-os hősök emlékművének leleplezése, alkalmából (1931 augusztus 23) volt es. kir. 76 gyalogezredben bajtársai számára összeállította

RENNER GUSZTÁV
nyug. ezredes

RÁBAKÖZI NYOMDA ÉS LAPKIADÓVÁLLALAT, SOPRON

4 drb. vázlat
1 hadrendtáblázat
1 tiszti beosztási táblázat

ELŐSZÓ.

A volt 76-os frontharcosok, soproni bajtársi köre elnökségének felkérése folytán arra a feladatra Vállalkoztam, hogy egykori ezredünknek, a volt cs. és kir. 76. gyalogezrednek a világháború folyamán véghezvitt legragyogóbb s talán legjelentősebb haditettét, a polychnai magaslatok birtokáért 1914. augusztus 23.-án lefolyt dicsőséges harcot, ezredbajtársaim számára leírom, bár eleve tisztában voltam azzal, hogy szerény munkám aligha fogja kielégíthetni a hozzá fűzött várakozásokat.

Teljes 17 esztendő pergett le szédületes gyorsasággal a nagy nap óta. Az emlékek elmosódtak, a polychnai ütközet részleteire vonatkozó adatok hosszú éveken át hézagosak, sok tekintetben eltérőek voltak különösen azért, mert egykori ezredparancsnokságunknak éppen a polychnai harcra vonatkozó feljegyzéseiből egyetlen rövid harcjelentésen kívül semmi sem maradt reánk. Hogy lehet tehát, hogy bajtársaim közül nem egy, ki annak idején a harcban résztvett és elolvasásra mélt-

tatja e leírásomat, ennek egynémely megállapítását meglepődéssel, talán kétkedéssel fogja fogadni. Ezért, — mielőtt a tulajdonképpeni tárgyra reátérnék — legyen szabad a következőket előrebecsajtanom:

A közelmúlt évek folyamán a m. kir. hadtörténelmi levéltárnál mint munkatárs műkötem s ezen intézet II-ik, úgynevezett „világháborús” csoportjának vezetője, mindjárt kezdetén az 1914. augusztus 23.—25.-én lezajlott kraszniki csata, hadtörténelmi anyagának feldolgozásával bízott meg.

A polchnai ütközet ennek a kraszniki csatának volt legjelentősebb eseménye. Mivel pedig ennek az eseménynek központjában mi 76-osok állottunk s mivel minden, még ma élő 76-os polchnai harcos lelkében úgy él annak a nagyszerű tűzkeresztségnek az emlékezete, hogy azt éppen a 76-osok hősi küzdelme avatta döntő jelentőségűvé, szinte lázas érdeklődéssel tanulmányoztam az erre vonatkozó s bőségesen rendelkezésemre álló hadműveleti iratokat, hogy meggyőződjem, vájjon igazolják-e mindazt, ami büszkesége, szinte szívbeli ügye mindnyájunknak, elsősorban azoknak, akik ama nagy élménynek részesei voltunk.

Kutatásom eredményét abban foglalhatom össze, hogy a hadműveleti iratok hiteles adatai minden kétséget kizárván megállapítják, éle-

sen megvilágítják a volt 76. gyalogezred döntő szerepét és halhatatlan érdemét a kraszniki győzelem kivívásaiban.

A 76-osok, mint megannyi régmúlt hadjáratok csatáiban, úgy 1914. augusztus 23.-án is kitörölhetetlen, fényes betűkkel írták be nevüket a történelem lapjaiba.

Beszéljenek tehát most a történelemnek e sárguló lapjai, melyeiknek adataihoz, megállapításaihoz munkámban elejétől végig hűen, lelkiismeretesen ragaszkodom.

I.

A POLYCHNAI ÜTKÖZET ELŐZMÉNYEI.

1. ÁLTALÁNOS HELYZET AUGUSZTUS 21-ÉN.

(Lásd 1. sz. vázlatot.)

A Dankl Viktor lovag, lovassági tábornok vezérlete alatt álló 1. osztrák-magyar hadsereg — amely az I. (krakkói), az V. (pozsonyi) és a X. (przmysli) hadtestekből alakult — 1914. augusztus 18-án a Debica—Rzeszow—Jaroslau-i vasútvonaltól (északra fekvő területen felvonulását befejezte. Egy napi pihenő után a San és Tanew folyók vonaláig előrenyomult, hogy itt a hadseregfőparancsnokság szándékának megfelelően, egy északi irányban megkezdendő általános támadásira aug. 21-től kezdve készen álljon. Az V. hadtest csapatai aug. 21.-én délután az elrendelt menetcélokat érték. A keleti szárnyon a 37. honvédhadosztály, a Tanew folyónál Harasinki környékén, a közepén a 33. hadosztály a Tanew északi partján Dabrowica—Jarocin területén a nyugati szárnyon a 14. hadosztály a San folyó partján fekvő Zarzece kiürül csoportosult.

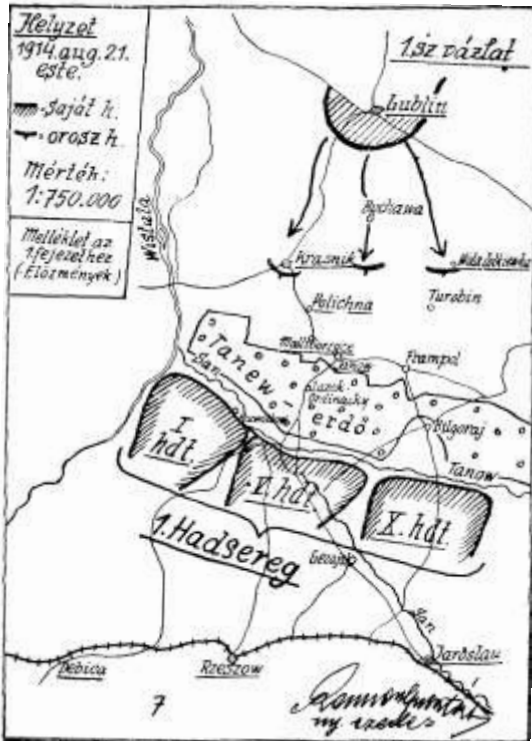
Az V. hadtesttől keletre a X. hadtest a Tanew folyóig, tőle nyugatra az I. hadtest a San folyóig tolta előre csapatait.

Az 1. hadsereg arcvonala előtt működő felderítő csapatok és repülők jelentései az oroszoknak aug. 21-iki helyzetéről általában a következő képet adták:

Kraszniknál az orosz 18. hadosztály és erős lovasosapatok. Lublin környékéről, ahol hosszabb idő óta nagyarányú csapatösszevonás folyik, erős ellenséges csapatok dél felé menteltek, amelyeik aug. 20-án Bystrzyca—Str. Wies—Antonowka—Wola Zolkiewka vonalát elérték. Az oroszok felderítő tevékenysége is mind élénkebbé vált, különösen az V. hadtest keleti szárnya és a X. hadtest előtt.

E hírek összességéből az 1. hadseregparancsnokság azt a következtetést vonta le, hogy az oroszok valószínűleg már a legközelebbi napokban Krasznik—Turobin vonalából déli irányban támadni fognak. De éppen e napon, aug. 21-én, amikor az oroszok támadása rövid időn belül várható volt, az 1. hadseregnek, de leginkább az V. hadtestnek harcászati helyzete egyáltalán nem volt irigylésre méltó. A hadsereg arcvonala előtt ugyanis egy hatalmas erdőség terült el, az úgynevezett Tanew erdő. Ez a roppant erdőség, amelynek kiterjedése nyugat-keleti irányban a San folyó torkolatától Bilgoraj-ig 60—70 km., észak-déli irányban pedig átlag 15—20 km. között váltakozik, belsejében terjedelmes mocsarakkai van behálózza, talaja nagyrészt süppedékes, másutt erő-

sen homokos s kevés számú áthaladó útja tü-
zértség és egyéb járművek által alig, vagy egy-
általában nem használható.

Az V. hadtestnek az átvonulásra csak két
ilyen rossz út állt rendelkezésére, melyeknek
egyike Domsztavaról Lazek^lOrdynackin át
Janódra, másika pedig Harasinki-ből Deputa-
tyn át ugyancsak Janowra vezet. Nem kell

hozzá semminő katonai szakképzettség, hogy bárki megérthesse, miszerint az ilyen nagyki-
terjedésű mocsaras erdőség hadműveletek ke-
resztülvitelére és harcok vezetésére teljesen al-
kalmatlan s hogy a tervbe vett vagy várható
harcok színhelyéül idejekorán, amíg nem ké-
sőbb, más, alkalmasabb területet kell választani.
Az 1. hadsereg parancsnoksága, bár az orosz
erők közelségére való tekintettel tisztában kel-
lett lennie a kockázattal, mégis a merészebb s
— miként az eredmény később megmutatta —
helyesebb megoldást választotta. Elhatározta
ugyanis, hogy haladéktalanul átvonul a Ta-
new erdőségen s a hadsereget az erdőségtől
északra fekvő dombvidéken fogja a tervbe
vett későbbi általános támadáshoz csoporto-
sítani. A Tanew erdőségtől északra fekvő te-
rületen e célra kiszemelt új állásokat termé-
szetesen szüfeég esetén harc árán is birtokba
kellett venni.

2. ÁTVONULÁS A TANEW ERDŐSÉGEN AUGUSZTUS 22-ÉN.

(Lásd 2. sz. vázlatot.)

Az 1. hadseregearcparancsnokságnak az
erdő áthaladására kiadott intézkedését a
hadtestek még aug. 21-én megkapják s aug.
22.-én reggel már erős előcsapatok törnek át
az erdőn észak felé. A 37. honvédhadosztálytól
Nagy Pál tábornok a 13. honvédgyalogezred-
del és 6 ágyúval Flisyn át Zofianfkára, a 33.
hadosztályból Essler tábornok a 26. gyalog-
ezreddel és 12 ágyúval Sklarnián át Janow-
ra, a 14. hadosztálytól pedig lovag Willerding

tábornok a 48. gyalogezreddel és 12 ágyúval Lazek-Ordinaekyn és Janowon át Modliborzycebe menetel. A hadosztályok többi csapatai a Tanew erdő déli szegélyéig, illetve a Bukowna patakig; vonulnak előre. A 76. gyalogezred

és a II./14. ágyúsosztály (12 ágyú) aug. 22-én reggel 7 órakor Zdzialy-ból indult, délelőtt 11 órákor Lazek-Ordynacki-ba érkezett s itt helysértáborba szállott.

A fent felsorolt előcsapatok még az erdő mélyén meneteltek, amikor az 1. hadseregparancsnokságtól újabb parancs érkezik, hogy

az előcsapatokat még a nap folyamán meg kell erősíteni s hogy ezen erős előcsapatoknak most már az leendő feladatuk, hogy a hadsereg főerejének áthaladását a Tanew erdőn aug. 23-án biztosítsák. Az erősítések a kora délutáni órákban (aug. 22-én) indulnak. A 33. hadosztály a 19. gyalogezredet 12 ágyúval Sklarnián át Janowra, Essler tábornokhoz, a 14. h. a par.-noka Martiny altábornagy pedig a 76. gyalogezredet és a II./14. ágyúsosztályt (12 ágyúval) Lazek-Ordvnacki-ből Janow-on át Modliborzyce-bé küldi előre. Ezen utóbbi csoport felett a parancsnokságot Scharitzer tábornok, a 27. dandár parancsnoka veszi át, a 76. gyalogezredet és az ágyúsosztályt riadóztatja s délután 3 óraker megkezdí a menetet Janow-ra. Elképzelhetetlenül rossz, süppedékes, helyenként dorongokkal és rözsekelekkel járhatóvá tett utakon, tikkasztó hőségben három hosszú órán át menetelnek a 76-osok az erdőben. A mocsaras víz ártalmas volta s az állítólag mérgezett kiutak miatt az ivás veszélyes s ezért szigorúan tilos volt. Este 6 óraker az ezred eléri asz erdő északi szegélyét, átvonul Janow városkán s az ettől nyugatra eső térségen tartott rövid pihenő alatt a századok sietve étkeznek, hogy este 8 óraker ismét folytassák a menetet. A nap már rég leáldozott s nemsokára vak sötétség boríít a tájra. Beszélgetés, pipára gyújtás s mindennemű, világítás tilos volt. A hosszú csapatoszlop mint valami óriás hernyó 'kísérteties csemdben hömpölygött tova a poros országúton Modliborzyce felé, hova éjjeli 10 óraker megérkezett. Willerding tábornok, aki az alája rendelt előcsapatokkal

(48. gyalogezred és L/14, á. o.) ekkor még Modliborzyce-ben volt, parancsot kap, hogy az innen 8 (kilométerre nyugatra fekvő Potoezek-re meneteljem. Ide éjjel után 1 órakor megérkezik. Willering tábornoknak Modliborzyce-ből történt elvonulása után Schanitzer tábornok is nyomban elrendeli a menet folytatását. A 76. gyalogezred Modliborzyce-től nyugatra átkel a bánya folyón s éjjeli 12 órakor a Dabie-től közvetlenül északra fekvő magaslatot éri el. Itt Boerin ezredes az ezredet sűrű tömegbe felvonultatva, néhány órai pihenőt rendel el. Az I. zászlóalj a Polchná-ba vezető műúton maradván, a pihenő csapatokat menetelőrsökkel biztosítja.

Az V. hadtest előcsapatai számára kijelölt védővonal a Jamow-tól 8 kilométernyire keletre fekvő Krzemieii községtől északnyugati irányban Godziszow—Andrzejow—Wierzchowiska—Wojciechow—Osada Zarajec nevű községek, északi szegélyein át a Stamy-tól kétoldalt fekvő magaslatokig húzódott. Tekintettel arra, hogy az előcsapatoknak feladata az volt, hogy az I. hadsereg zömének áthaladását a T anew erdőn aug. 23. reggeltől kezdve biztosítsák, az V. hadtestparancsnokság elrendelte, hogy az általa előreküldött összes előcsapatok a fenti védővonalon számukra kijelölt védő szakaszokat aug. 22.-én estig megszállják és tartós védelemre berendezzék. Mivel azonban az előcsapatok nagyobb része egész napon át tartó, a késő éjszakába nyúló erőltetett menetek utáni sem tudta elérni kitűzött menetecélját, más részük pedig a védőszakaszok megszállására vonatkozó pa-

rancsiot későn kapta meg, az állások elfoglalása az egész vonalon csak aug. 23-án kora reggel történhetett meg.

3. A VÉDŐÁLLÁSOK MEGSZÁLLÁSA AUG. 23.-ÁN REGGEL.

(Lásd 2. sz. vázlatot.)

Scharitzer tábornok aug. 22-én éjjel 11 órakor Modliborzyce-ben keit parancsával elrendeli, hogy a 76. gyalogezred hajnali szürkületkor a Wojciechow északi szegélye és Osada Zarajec közt kijelölt védőszakaszba nyomuljon előre. Az állások megszállásának aug. 23-án reggeli 4 óraikor be kell fejezve lennie. A 76. gyalogezred állásaitól keletre Wojciechow — Wierzchowiska vonalába Essler tábornok csoportja (19., 26. gyalogezredek) nyomul előre, az ezredtől nyugatra Willering tábornok előcsapatai a Stany körüli magaslatokat foglalják el. (48. gyalogezred és 19. vadász zlj.) — Mindkét csoporttal az összeköttetés mielőbb helyreállítandó. A11/14. ágyúosztály Jaskowiki területén vonul állásba.” Ez volt a polychnai ütközetet megelőző első harcinitézkedésnek lényeges tartalma. Boerin ezredes az ezredet harcalakzatba csoportosítva, 3 óra 30 perckor reggel megkezdte az előnyomulást. I. zászlóalj (Diemer alezredes) a müutan Polychná-ra, II. zászlóalj (Ruttrich alezredes) az úttól keletre Wojciechow-rai, IV. zászlóalj (báró Themer Jablonszky őrnagy) Osada Zarajecre nyomul elő. Félórával az ezred indulása előtt Boerin ezr. Kő József századost a 8. század 2. szakaszával

mint felderítő különítményt a Polychná-tól ászaikra fekvő területre előreküldötte, hogy innen a Kraszinik-ba vezető műút mentén és Szasztarka irányában felderítsen. Kő százados kora reggel akadály tálamul áthalad Polychná-n, a helységtől mintegy 1000 lépésre északnyugatra levő magaslaton azonban megállásra kényszerül, mert a műút mindkét oldalán húzódó erdőszegélyről puskatüzet kap. A különítmény a magaslatom elsáncolja magát s felderítő járőröket küld előre. Az ezred reggel 4 órakor eléri a kijelölt védőszakaszt s azonnal megkezd az erődítési munkálatokat. Alig néhány ásonyomás után parancs érkezik az előnyomulás folytatására. Scharitzer tábornok ugyanis a Wojciechow—Osada Zarajec közti állásokat tartós védelemre alikalmatlanmak találta s elhatározta, hogy észak felé továbbnyomulva, kedvezőbb állásokat keres. Ezeket a hasonlíthatatlanul elonyösebb állásokat a Polychná-tól közvetlenül délre emelkedő dombvonulat on csakhamar meg is találta.

A 76. gyalogezred reggel 5 órakor e magaslatokra felvonul s a védő állás sok megszállását 5 óra 30 perckor befejezi. A századok megkezdik az erődítési munkálatokat. Középen a műút mindkét oldalán az I. zlj., tőle jobbra, Polychna keleti vége mögött a II. zlj. kissé hátrább foglal állást, hogy a Wojciecnow-tól keletre álló 19. gyalogezreddel a közvetlen kapcsolatot felvehesse. Az I. zlj.-tól balra a Polychna nyugati végétől délnek húzódó szakadékig a IV. zlj.-nak két százada — a 14. és 16. — sáncolja el magát. A Polychná-tól nyugatra fekvő Jozefow nevű házcsoporthoz mint bal oldalcsoporthoz, a 13. szá-

zad különített ki. A 15. század tartalék a bal-szárny mögött.

A II./14. ágyúosztály mindkét ütege a II. zászlóalj mögött, Polychna keleti részétől mintegy 1200 lépésnyire délre vonul tűzállásba.

4. ÁLTALÁNOS HELYZET AUG. 23-ÁN REGGEL.

(Lásd 2. sz. vázlatot.)

Az aug. 23-ira virradó éjjelen az oroszok Krasznik és Turobim között meglehetősen számottevő erőkkkel a Tanew erdő északi szegélyétől átlag egy napi manettávolságra (20—25 kilométer), a polychmai és stanyi magaslatoktól pedig alig 10-12 km. távolságban állottak s aug. 123-án reggel, ugyanakkor, mikor az V. hadtest elő csapatai a Tanew erdőtől északra védőállásaikat elfoglalták, folytatták előnyomulásukat dél felé.

Előcsapatainknak az lévén a feladatuk, hogy állásaikat szívósan védelmezzék és minden körülményeik közt megtartsák, alig lelhetett többé kétséges, hogy már a közeli óráikban az egész vonalon fellángol a harc. A Polychnától északra fekvő nyílt síkokon a kora délelőtti órákban még mély csend uralkodott. Egyelőre semmi sem árulta el a közlő vihart, mert a Krasznik—Karpiowka-tól délre fekvő kiterjedt erdőség mintegy áthatolhatatlan, titokzatos haragoszöld bársonyfüggöny takarta el a támadó ellenséges hadosztályokat a védők élesen vizsgálódó szemei elől. Ebiben a pillanatban csak vezetőink ismerték és mérlegelheték teljes jelen-

tósége szerint azt a válságot, a pattanásig megteszi lett húrhoz hasonlatos helyzetet, amely aug. 23. reggelre kialakult, valamint azt a súlyos, felelősségteljes feladatot, amely a védőállásokban elhelyezett előcsapatokra s köztük elsősorban a polychnai csoportra, a 76-osokra hárult. Úgy érzem, mulasztást követnék el, ha ezt a helyzetet nem ismertetném, mert e nélkül a 76-osok önfeláldozói hősi küzdelmeinek jelentőségét megérteni, ezredünk dicsőséges, döntő szerepét a kraszniki csatában érdeme szerint felbecsülni nem lehetséges.

Aug. 23-án reggel, mikor az oroszok Kralznik—Sulow-Stawce—Por-patak.-Turobin vonalából előrenyomultak, az V. hadtest előcsapatai — összesen 18 zászlóalj és 10 üteg — Krzemientől Godziszow—Andrzejow—Wojciechow—Polychna—Stainy-n át M. H. Gora-ig terjedő, kb. 30 km. hosszú arcvonalon szétszórva állottak. Egy zászlóaljra tehát kb. 1½ km. széles arcvonalon, 3 km. arcvonatra csak egy ágyúsüteg jutott. A hadtest kötelékébe tartozó többi 24 zászlóalj közül 21 még a Tanew erdő mélyén menetelt Janow felé, míg a 72. gyalogezred 3 zászlóalja a X. hadtest előtt felderítő 9. lovas-hadosztály kötelékében, Frampol-nál állott.

Feltéve, hogy az ellenség felderítő szolgálata jól működik, s ezt eleve fel kellett tételteni, hiszen e célra nagy lovastömegek állottak rendelkezésére — egyáltalán, nem látszott kizártnak az az eshetőség, hogy az oroszok a kínálkozó kedvező alkalmat kihasználva gyorsan előretörnek, még mielőtt az V. hadtest zöme a Tanew erdőből kijuthat, túlnyomó erővel rávetik magukat magukra hagyott előcsapatainkra,

visszaűzik őket a Tanew-erdőbe s ezzel végkép meghiúsítják, hogy az V. hadtest, sőt az egész 1. hadsereg a Tanew erdőtől északra fekvő területen tervbe vett csoportosítását végrehajthassa. Előcsapataink veresége az egész támadó hadmivelet kudarcát jelentette volna. Puhallo táborszernagy hadtestparancsnok teljesen tisztában volt azzal hogy az adott helyzetben a legcsekélyebb késedelem is minő veszélyeiket rejt magában, s ezért csapatainak még a Tanew erdőtől délre álló részeivel aug. 23-án közvetlenül éjfél után, koromsötét éjszakában megkezdte az átvonulást a Tanew erdőn. Hat gyalogezred, 2 ágyúezred, 1 táborig tarack-ezred és az 5. nehéz, táborig tarack ütegosztály, melyek a hadtest főerejét alkották, a rendelkezésre álló két rossz úton, fáradságot nem ismerve, sietve átvonulnak a nagy erdőn s délelőtt 8—11 óra között Janow—Modliborzyce területére beérkeznek. A hadtest főerejének a Tanew-erdőn át sikeresen végrehajtott előrevonásával a legnagyobb veszély el volt hárítva, az előcsapatok elszigeteltsége megszűnt.

De hogy a fentiekben feltárt válságos helyzet, amelyet csak gyors és erélyes cselekvéssel, valamint vezetők és csapatok közti kifogástalan együttműködéssel sikerült elhárítani, valóban komoly volt, azt legmeggyőzőbben az a tény bizonyítja, hogy az V. hadtest főerejének Janow—Modliborzyce területére történt felzárkózása után alig egy órával úgy Polychna, mint Stany felől felhangzott az ágyúdörgés.

Az oroszok neon éltek a kedvező alkalommal, hogy idejekorán előretörve az V. hadtest

kibontakozását a Tanew erdőből megakadályozzák s ezt a mulasztásukat súlyos vereséggel kellett megfizetniök.

5. A POLYCHNAI ÜTKÖZET SZÍNTERÉNEK RÖVID JELLEMZÉSE.

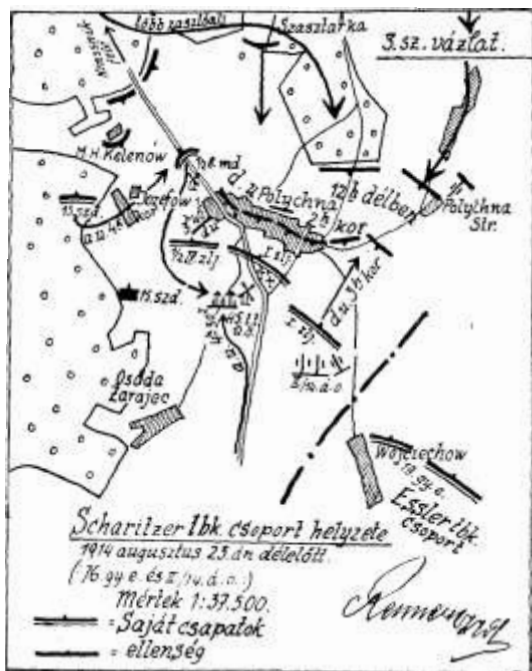
(Lásd 2. és 3. sz. vázlatot.)

Mielőtt a válságos mozzanatokban és drámai fordulatokban gazdag ütközetnek; leírására áttérnék, vegyük előbb szemügyre azt a területet, amelyen ez az elkeseredett küzdelem lezajlott s mérlegeljük ama legfontosabb adott körülményeket, amelyek a harc lefolyását és kimenetelét lényegesen befolyásolták.

Scharitzer tábornok csoportja által a Polychná-tól délre húzódó dombvonulaton elfoglalt állás tartós védelemre igen alkalmas volt. A Polychná-ról Krasznik-ra vezető műút mindkét oldalán elterülő nagy erdőségnek déli szegélye M. H. Helemow és Szasztarka között a 76. gyalogezred állásaitól kb. 4000 lépés távolságra húzódott, míg az erdőnek délkeleti nyúlványa Szasztarka és Rrzozowka között is csak mintegy 2500 lépésnyire közelítette meg állásaink jobbszárnyát. A Polychná-tól délre fekvő gerinc, amelynek közepén a Modlihorzyce-ből Krasznik-ba vezető műút vonul át, téliesen uralja a M. H. Helemow és Brzozowka közötti részben sík, részben hullámos területet, amely körülmény 'egyrészt nagyon megnehezítette az ellenség fedett előnyomulását, másrészt saját tekintésüniket s tüzéségi füzünknek hatásos kifejtését lehetővé tette. Egy arctámadás a po-

lychnai magaslatok ellen észak felől még jelentékeny túlerő mellett is felette kockázatos vállalkozásnak volt tekinthető.

A szárnyak helyzetét ellenben nem volt

ilyen kedvező. A 76-osok polychnai állása ugyanis az V. hadtest egész védővonalának az ellenség felé erősen előretolt részét képezte, amely körülmény lehetővé tette, hogy az ellenség a többé-kevésbé védetelen, magukban álló szárnyak ellen átkarolói támadásokat intézhessen. Különösen szembeötlő volt ez a veszély a

nyugati szárnyon, amely az állás legérzékenyebb pontja volt. A 76-osok balszárnyát képező $\frac{1}{2}$ IV. zászlóalj és Willerding tábornok csoportjának a 303 jelzésű magaslaton álló jobbszárnya között egy 4 km. széles hézag tártongott, amelyen át egy erdősáv vonult délnek és amelyben semminő erőcsoportunk nem állott. A Polychmá-tól 1 km.-re nyugatra fekvő Jozefow nevű házicsoporthoz elkülönített 13. század egymagában gyenge volt arra, hogy ezt a nagy hézagot bezárja s éppen csak arra volt elégséges, hogy nyugat vagy északnyugat felől a polychnai védőállás balszárnya ellen irányuló ellenséges átkaroló támadást ideig-óráig feltartóztassa s hogy Willerding tábornok csoportjával az összeköttetést járőrök, útján helyreállítsa és fenntartsa. Boerin ezredes maga is érezte, hogy balszárnya nincs kellően biztosítva s úgyszólván légüres térben lebeg s ezért a tizenharmadik század mögé még a tizenötödik századot rendelte ki mint tartalékot, hogy szükség esetén a 13. századot a harcban támogassa. A balszárny veszélyeztetett voltát azonban ez az intézkedés sem küszöbölte ki teljesen, mindössze annyit jelentett, hogy a 4 kilométeres hézag 3 kilométerre szűkült, s így még mindig elég széles maradt arra, hogy egy erős ellenséges csoport abba behatolhasson s az erdő védelme alatt a polychnai állás baloldalába és háta mögé előnyomulhasson.

Ez volt tehát a helyzet amikor auf. 23-án délelőtt a Polychná-tól északra, M. 11, Helenowtól Brzozowkáig hatalmas félkörben húzódó erdőszegély több pontján megjelent az ellenség.

II.

AZ ÜTKÖZET.

6. AZ OROSZOK TÁMADÁSA.

(Lásd 3. sz. vázlatot.)

Scharitzer tábornok a dandártörzssel már kora reggeltől fogva a 76. gyalogezred állásának közepe mögött, a magaslaton lévő három keresztnél tartózkodott, ahol őt a délelőtt folyamán a felderítő járőrök jelentései az ellenségről nagyjában következőkép tájékoztatták.

A M. H. Helemow-tól északra fekvő erdőszegély ellenséges gyalogságtól van megszállva. M. H. Helenow-ban 1--2 kozák sotnia (lovaszázad) áll. Az oroszok egyes gyalogos és lovasjárőreit, amelyek délelőtt 8—10 óra között észak és északkelet felől Polychna irányában előretörtek, Kő százados felderítő különítménye az erdőbe visszaűzte. Kő százados továbbá jelenti, hogy egy több zászlóaljból álló ellenséges csapatoszlop Krasznik felől a műúton előrenyomulva az erdőben a műútról letért és Szasztarka felé menetel. Scharitzer tábornok saját álláspontjáról megfigyeli, hogy Brzozowka irányából több gyalogos és kozák járőr Polychna felé előrehalad. Ágyúink ezekre tüzelnek. Délelőtt 11 óra 30 perckor érkezik Sylva Tarne-

ca 5. huszárhadnagy jelentése, amely szerint erős orosz csapatoszlop Karpiowka felől előnyomulva, Brzozowká-t elérte. Délelőtt 11 óra 40 perckor a Brzozowlkáól nyugatra eső erdő déli szegélyén lóról leszállt kozák rajok s orosz gyalogság rajvonalai jelentek meg. E személyes megfigyelések és jelentéseik után most már bizonyosnak ítáztott, hogy az oroszok támadnak.

Déli 12 óra volt, amikor az ellenség a Brzozowka-tól nyugatra levő erdő szegélyéről Polychna keleti része ellen a támadást megkezdte. Látni lehetett, hogy az oroszok előrehaladásuk közben rajvonalaikat folkozatosan megerősítik. Tüzérségünk a támadó ellenséget élénk ágyútűz alá veszi. 12 óra 15 perckor délután ellenséges tüzérség rajtaütésszerű sortűzeket ad ütegeinkre.

Annak dacára, hogy már az első sortűz jól feküdt, ez a rajtaütés ütegeinkben kárt nem okozott. Tüzéreink csakhamar megállapították, hogy a rájuk tüzelő orosz ütegek a Brzozowká-tól délre fekvő (kis erdőcskémél állanak s ezek leküzdésére tüzüket oda összpontosítják).

Az oroszok eddigi magatartása arra vallott, hogy támadásukat polychnai védőállásunk jobbszárnya ellem intézik.

12 óra 30 perdkor délután tüzérségüni parancsot kap, hogy Polychná-t egész hosszában szakaszonként gyújtsa fel. Kevéssel utóbb a falu több pontján lángok csapnak fel s hatalmas füstoszlopok törnek ég felé. A falú felégetését azért kellett elrendelni, mert az állásaink előtt alig 1000 lépésnyire húzódó házsorok és sűrű facsoportok saját betekintésünket a faluba és a közvetlenül mögötte lévő területre nagyban

akadályozták s mert az oroszoknak ottani fedett gyülekezését és tartózkodását minden eszközzel meg kellett nehezíteni.

Scharitzer tábornok délután 1 órakor kapja Ströher tábornoknak értesítését, hogy a parancsnoksága alatt álló 71. gyalogezred és az L/5, tábori tarackütegosztály Modliborzyoe-be érkezett és ott pihenőt tart. Scharitzer tábornok a hozzá küldött lovastiszt útján tájékoztatja a helyzetről Ströher tábornokot és felszólítja, hogy haladéktalanul nyomuljon előre Polychná-ra és támogassa őt a harcban. Mivel időközben Polychnánál a harci zaj folyvást erősödik, Ströher tábornok a lovastiszt visszaérkezését nem várja be, hanem délután 2 órakor megparancsolja, hogy a 71. gyalogezred azonnal nyomuljon előre Polychná-ra, az L/5, t. t. ütegosztályt pedig a műúton előreküldi, hogy mielőbb a harcba beavatkozhasson

Ezalatt Polychná-nál a harc mindnagyobb méreteket ölt. A támadás folyamán tartalékok által állandóan: erősödő orosz harcvonal délután 2 óra tájban eléri Polychna északi szegélyét. Míg az oroszok egy része az égő faluba behatol, addig a falu mögött nyilván már hosszabb idő óta fokozatosan gyülekezett erős ellenséges csoportok nyugatnak, saját balszárnyunk felé vonulnak. Tüzérségünk ezt csakhamar észreveszi s nyornban erős srápneltűzzel borítja el az oldalt menetelő ellenséget. Ennek ellenére az oroszok folytatják erőik eltolását n3mgat felé, úgyhogy délután 2 óra 45 perckor már határozottan kifejezésre jut azon szándékuk, hogy polychnai védőállásunkmak nem keleti, hanem annak nyugati szárnya és közepe ellen intézik

támadásukat. A Polychna déli szegélyén megje-
lerő ellenséget a 76-osok élénk puskatüze fo-
gadja s e pillanattól kezdve az arcvonalnak
ezen a részién hosszabb ideig tartó álló tűzharc
folyik.

7. HELYZET A BAL OLDALCSOPORTNÁL AUG. 23-ÁN DÉLUTÁN.

(Lásd 3. sz. vázlatot.)

Mialatt Polychnánál az eseményeik idáig
fejlődtek, a Jozefow-nál álló bal old alcsoport, a
13. század parancsnoka feszült figyelemmel
hallgatja azt a másik ágyúörgést, amely kora
délutánról fogva nyugat felől szünet nélkül hal-
latszík és elég érthetően jelzi, hogy Stany-nál
Willerding tábornok csapatai is már harcban
állanak az ellenséggel. Teljes bizonyossággal
szinte percről-percre várja, hogy Dabrowica
felől, vagy északabbról, esetleg délebből jöve
valamilyen orosz erőcsoport megjelenik a Po-
lychná-nál súlyos harcot vívó 76-osok oldalá-
ban és készül reá, hogy ennek az ellenségnek
útját állja. Szinte lehetetlennek tűnik fel, hogy
a vélhetőleg túlerővel támadó oroszokból akár-
csak véletlenül is ne tévedjen bele ebbe a vesze-
delmes üres 4 (kilométeres „lyukba” — ha nem
több — de legalább egy zászlóalj, hogy súlyos
helyzetet teremtsen számunkra ott, ahol azt a
legbiztosabban elérheti.

Azonban múlnak az órák s a sűrűen ki-
küldött járőrök változatlanul azzal a jelentéssel
téérnek vissza, hogy ellenségnek sehol semmi
nyoma: Polychná-nál mind jobban, dúl a harc

s ennek behatása alatt a századparancsnok már-már azt mérlegeli, hogy elhagyva helyét századával a szorongatott bajtársak segítségére siet. S ott látja nyugtalankodni ezt a gondolatot minden katonájának a szemében is! De a feladat, a helyzet egyelőre nem engedi, a kockázat nagy! Még várni kell!

8. ESEMÉNYEK A JOBBSZÁRNYON AUG. 23. DÉLUTÁN.

A védőállás jobb szárnyán, Polychna keleti és Wojcechow között álló II. zászlóalj, melyet eddig ellenség nem támadott, délután 3 órakor parancsot kap, hogy az I. zászlóalj jobbszárnya ellen irányuló esetleges átkaroló támadás elhárítása végett a Polychná-tól közvetlenül délkeletre fekvő magaslatra nyomuljon előre. Ezen parancs végrehajtása közben érkezett újabb utasítás folytán a zászlóalj harcvonala Polychna keleti széle felé bekanyarodik s az I. zászlóaljjal szemben levő orosz harcvonala oldalába nyomul. Ez az átkarolás nyomban érezteti hatását, amennyiben az oroszok az itt veszélyeztetett harcosportjukat észak felé visszaveszik. Azonban a II. zászlóalj sem folytathatja északnyugati irányban megkezdett támadását, mert ebben az I. zászlóalj puska- és géppuskatüze akadályozza. A II. zászlóalj harcvonala tehát megállásra és a tűzharc felvételére kényszerül, az oroszok időt nyernék, hogy most viszont ők kezdjenek átkaroló támadást a zászlóalj védtelen jobbszárnya ellen. Ruttrich alvezredes ezt a veszedelmes támadást a zászlóalj-

tartalék harcbavetésével megállítja, s bár ezután már semminő tartalék, nem áll rendelkezésére s egyéb erősítésre sem számíthat, a mindenre elszánt hős 76-osok a harcvonalnak ezen a részén mégis két órán át feltartóztatták az oroszok támadását. Fontos ezt megjegyezniük, mert ez a, minden röghöz, mindéin! talpalatnyi földhöz görcsösen ragaszkodó dacos védekezés épp úgy hozzájárult a véres harc győzelmes befejezéséhez, mint az; a váratlan, megkapó, igazi hősköz méltó vakmerő (kockázat, amellyel időköziben a védők egy másik csoportba vélte átvághatni a kemény gordiusi csomót.

9. A 76-OSOK ELLENTÁMADÁSA.

(Lásd a 3. sz. vázlatot.)

Mialatt ugyanis a jobbszárnyon a II. zászlóalj makacsul és hidegvérrel állotta a szüntelenül reája zúduló ellenséges ágyú- és puskatűzet, azalatt a balszárnyon, Polychna nyugati részétől délre a báró Themer-Jablonszíky őrnagy parancsnokisága alatt küzdő ½ IV. zászlóalj (14. és 16. század) valóra váltotta azt a régi vitézi közmondást: „Ha rövid a kardod, toldd meg egy lépéssel!”

Slcharitzer tábornoknak a polychnai ütközetről felterjesztett kimerítő és hiteles harcjelentése szerint ez a két század délután 3 óra 40 perckor állásaiból *parancs nélkül* előretört s ellentámadást kezdett. A harc jelentésnek ezen megállapítása egyszersmind végleg eldönti azt a köztünk 76-osok között sokáig fennállott vitát, hogy vájjon a 76. gyalogezred Po-

lychná-nál adott parancsra, vagy parancs nélkül támadott-e. A valóság tehát az, hogy sem Scharitzer tábornok, sem Boerin ezredes ezredparancsnok, sem pedig báró Themer őrnagy zászlóaljparancsnok nem adott parancsot az ellentámadásra. Ők szigorúan kötve voltak a hadtestparancsnok által a védővonal elfoglalására és védelmiére kiadott intézkedésnek ama határozott utasításához, hogy „az: állásból előretörni nem szabad.”

Egyébként is bizonyosnak látszik, hogy tekintettel a harc céljára, a 76-osoknak fogatkozásai dacára is igen erős védőállására, valamint a szemben álló felek erőviszonyaira, nevezett parancsnokok az ellentámadást megtörténtének időpontjában legalább is túlkorainak ítélték. De a kocka el volt vetve, a kő gurult s egyelőre nem lehetett tudni, hol áll meg, kit fog elsodorni!? Egy tiszt, egy altiszt, vagy talán a békekiképzés alatt következetesen támadásra nevelt derék közkatonáink harci-vágytól égő kis csoportja volt, akik megunva a várakozási, az idegörlő álló tűzharcot, vakmerő elszántsággal előretörték! Kik voltak? Sajnos nem tudjuk! De az az ismeretlen 76-os hős katona volt, akit mi, vele akkoron vállvetve küzdő bajtársak mégis mindnyájan jól ismerünk, akit el nem feledhetünk! Akinek halhatatlan dicsőségét maradandóan meg kell örökítenünk, hogy követendő példa gyanánt álljon a jelen és jövő nemzedékek szemei előtt.

A ½ IV. zászlóalj támadása csakhamar magával ragadja az egész I. zászlóaljat s a másfél zászlóaljnyi csoport az erős ellenséges

ágyú- és puskatűzzel mit sem törődve, rohan le a mélységbe. Hamarosan elérik Polychna déli szegélyét, harcolva benyomulnak a lán-
 gokban álló faluba, ahol most elkeseredett és véres közelharc fejlődik. Polychna tulajdon-
 képpen már akkor, amikor a 76. gyalogezred védőállásait elfoglalta, az ellenség birtokában volt, mert — amiként az ezredparancsnokság-
 nak Scharitzer tábornokhoz küldött harcjelentéséből kitűnik, Polychná-ban már az előző éj-
 szaka folyamán egy orosz zászlóalj rejtőzött el, nyilván azzal a szándékkal, hogy átvonuló
 csapatainkon kedvező alkalommal rajtaüs-
 sön. Hogy ez valóban megtörtént, erre nézve elegendő bizonyítékot szolgáltat az a tény, hogy a faluba behatoló harcosainkat az ellen-
 ség részéről jól előkészített védelem fogadta. Az oroszok a házakat, kapukat, pajtákat eltor-
 laszták s az ablakokban, padlásnyílásokban s kerítésekben elkészített lőréseikből szórták a pusztító tüzet a támadókra. A 76-osoknak az
 épületeket úgyszólván egyenként kellett megostromolniok. Az oroszok kétségbeesetten vé-
 dekeztek s rejtekhelyüket csak akkor hagytá el, amikor katonáinknak, sikerült azokat felgyújtani. A megostromolt házakban és csü-
 rökben az, oroszok közül sokan, kik a végsőig kitarítottak, a lángok martalékává lettek, má-
 sok megadtak magukat. Az oroszok azonban nem tágítanak, megmutatják, hogy ők vitéz, harcratermett ellenfelek. Újabb erősítéseket
 vonnak előre, hogy a falut visszafoglalják. A Polychna nyugati részébe lenyomult IV. zász-
 lóaljunktak délután 4 óra körül ellenséges túl-
 erő a faluból kiszorítja s az erős ellenséges

nyomás hatása folytán balszárnyunk már-már hátrálni kénytelen. Egyes csoportok a magaslaton lévő főállás irányában visszamennek. Egyidejűleg az orosz tüzérség hatalmas gránát- és srapnelesőt zúdít Polychnára és a mögötte lévő állásainkra. Scharitzer tábornok e válságos pillanatban azonnal megteszi a szükséges ellenintézkedéseket. Mindenek előtt a tartalékban álló 6. századot a balszárnyra küldi s ennek erősítésére harcba veti. A tüzérségnek parancsot ad, hogy az ellenség jobbszárnyát küzdj e le s ha lehetséges, változtasson e célból állást. Kralovetz ezredes, a 14-ik ágyúezred parancsnoka a 4. üteget előrevonja. Ez; utóbbi (Finschger százados) a magaslaton, közvetlenül a gyalogság védőállása mögött tüzelőállásba vonul s innen igen hatásosan lövi az előnyomuló oroszokat. Kevéssel utóbb, 4 óra 30 perckor megérkezik a Ströher tábornok által előreküldött L/5, tábori tarack-ütegosztály s a balszárny mögött, a műúttól nyugatra állást foglalva, kitűnően irányított taracklövéseivel észrevehetően nagy veszteségeket okoz a sűrű tömegekben előretörő oroszoknak.

A 4./14. ágyúsüteg és az L/5, t. tarackosztály egyesített, pusztító tüzében az oroszoknak balszárnyunk ellen nagy lendülettel megindított támadása délután 4 óra 45 perckor összeomlik. A Polychna birtokáért kifejlődött s egyelőre váltakozó szerencsével folyó kemény és veszteségteljes harcot a Jozefownál álló bal oldalcsoporth, a 13. század sem nézhette tétlenül, bár a századnak az előzőekben már ismertett helyzete és feladata, a századparancsnok számára igen nehézzé tették az el-

határozást, hogy mit cselekedjék. Amikor azonban az ezred ellentámadása folytán, melyet a század állásaiból látni lehetett, Polychnában. döntő harc fejlődött, a kiküldött járőrök jelentései pedig bizonyossá tették, hogy sem északnyugat, sem nyugat felől ellenséges támadás egyelőre nem fenyeget, a századparancsnok elhatározta, hogy a Krasznikba vezető műutnak Polychna nyugati kijárata és M. H. Helenow közti szakasza ellen előrenyomul. A mögötte tartalékban álló 15. századot ezen elhatározásról értesíti és felszólítja, hogy a támadáshoz csatlakozzék. A 13. század délután 4 óra körül kelet felé kanyarodva áthalad Jozefowon, majd a Polychnából Dabrovicába vezető utón s a műutat kb. 500 lépésnyire megközelíti, amidőn hirtelen erős ellenséges puska- és gépfegyvertűzbe kerül.

A század az elért vonalon felveszi a tüzharcot, amely körülbelül félórán át lankadatlan hevességgel folyik. A harcvonaltól keletre a műút mellett szélmalom áll, amelyből orosz géppuskák ontják a halálhozó golyózást a századra. A veszteségek növekednek. Körülbelül 4 óra 45 perckor a szélmalom vonalában álló oroszok tüzelése hirtelen megszűnik, ennek okát azonban nem tudjuk megállapítani, mert a harcvonaltól keletre lévő sűrű vetések a megfigyelést akadályozzák. Valószínű, hogy az oroszokat ez az oldaltámadás meglepte s az átkarolást elkerülendő, jobbszárnyukat hátrább vonták.

De a 13. század sem mehet előre, mert jobbszárnyát máris Polychna nyugati szélé felől jövő saját puskatűz veszélyezteti. Saját tü-

zértségünk lövedékei, melyeit nyilván a szélmalomra voltak irányítva, közvetlenül a század harcvonala előtt robbannak, A századparancsnok a tűzszünet alatt időt nyer a tájékozódásra. A 15. század nem követte, messze hátul, régi helyén, az erdő szélén áll. A század hátában Stany felől mind erősebben hallatszik a harci lárma. Ezek az észleletek, valamint az ezred balszárnyának védtelen volta miatti aggodalom arra készítetik a századparancsnokot, hogy százada felét eredeti állásába visszavezesse, míg a század másik fele az ezred balszárnyához csatlakozva, Polychnánál folytatja a harcot.

Délután 5 órakor az oroszok újabb erős támadásokat intéznek a 76. gyalogezred balszárnya ellen. De hiába való minden erőfeszítésük. A 76-osok hősi ellenállásán, ágyús- és larackütegeink hatásos tűzében megtörik minden (kísérletük arra, hogy a győzelmet megkíséreljék s délután 5 óra 30 perc körül megkezdik a visszavonulást a Polychnától északra fekvő erdőszegély felé. A 76-osok és ebben az időben a harc színhelyére érkezett 71. gyalogezred egy zászlóalja (III.) Polychnát elfoglalják s a falu északi szélére előrenyomulnak.

Scharitzer tábornok ekkor úgy ítélte meg a helyzetet, hogy az oroszok feladták a harcot s hogy a győzelem biztosítva van s ezért a hadtestparancsnok korábbi utasítása szellemében elrendeli, hogy a harcvonalban álló 76-osoknak és 71-eseknek Pölyehnán túl előrenyomulniuk nem szabad, az ellenséget csupán tüzel üldözzék. Egyúttal megparancsolja Strö-

her tábornoknak, hogy a 71. gyalogezred két zászlóaljával és az L/5, tábori tarack-osztállyal eredeti rendeltetése szerint Osada Zarajecen át haladéktalanul Stanyra, Willerding tábornok csoportjához vonuljon el.

Puhalló tábornagy hadtestparancsnok, ki szűkebb törzskarával délután 5 órától kezdve a Modliborzycetől közvetlenül északra fekvő magaslaton tartózkodott, itt kapja meg Scharitzer tábornok; jelentését a győzelemről. E szerint az ő csoportját Polychnánál 5 orosz gyalog-zászlóalj és egy kozák ezred túlnyomó tűzérsséggel megtámadta. A 76. gyalogezred a támadásokat visszaverte, aztán ellentámadást kezdve, az oroszokat megverte és sok foglyot ejtett. Puhalló tábornagy erre Rebracha altábornagnak, aki a polychnai harctér mögötti területein összevont összes csapatok felett a parancsnokságot átvette, megparancsolja, hogy a 37. honvéd-hadosztály azon részeit (5 zászlóalj), amelyek Scharitzer tábornok csoportjának támogatása végett Polychnára irányítottak, előnyomulásukat szüntessék be. Sőt a hadtestparancsnok kevéssel 5 óra után az 1. hadseregparancsnokságnak is táviratban jelenti a Scharitzer-csoport polychnai győzelmét. „Willerding tábornok Stanynál még harcol, az eredmény eddig még ismeretlen.

És valóban rendkívüli, felbecsülhetetlenül nagy értékű volt a 76. gyalogezred teljesítménye. Déli 12 óra volt, amikor az oroszok a Szasztarka—Brzozowka-i erdő felől megkezdték a támadást s a 76. gyalogezred, kezdetben csupán egy ágyúsosztály támogatásával, előbb 21/2 órán át tartó tűzharcban, majd 1³/₄ órán

át tomboló véres közelharcban az úgy gyalogság, mint tüzérség tekintetében túlerővel rendelkező oroszokat nemcsak feltartóztatta, hanem azok a meg is verte és visszavonulásra kényszerítette.

10. AZ OROSZOK UTOLSÓ TÁMADÁSA.

Ámde a teljes és biztos győzelem feletti öröm ezúttal még korainak bizonyult. Mert a véletlen és a harcok zűrzavarának előreláthatatlan és kiszámíthatatlan esélyei egy olyan váratlan válságot idéztek fel, amelyet csak újabb, még érintetlen csapatok harcbevételével sikerült elhárítani. Hogy az alkonyat óráiban újra fellángoló s méreteiben jelentékenyen kiszélesedő harcnak sikeres befejezését épp a 76. gyalogezrednek 5 órán át vívott kemény és hősi élet-halálharca készítette elő s tette egyáltalában lehetővé, az a polychnai ütközet utolsó felvonásának alatt következő leírásában minden kétséget kizáró beigazolást fog nyerni.

A hosszantartó, heves közelharcban a 76. gyalogezred kötelékei erősen összekuszálódtak s ezenkívül lőszerhiány is beállott. Scharitzer tábornok ezért kb. 5 óra 30 perckor elrendelte, hogy a 71. gyalogezrednek Polychnánál visszatartott két zászlóaljja a falu északi szélén harc vonalban lévő 76-osokat váltsa fel, az utóbbiak pedig a felváltás megtörténtével Polychna mögött gyülekezzenek és kötelékeiket rendezzék. Ezt a parancsot a 76-osok egyes részei „idő előtt” hajtották végre. (Scharitzer

tábornok harcjelentéséből szószerint idézve: „vorzeitig ausgeführt”). — Ismeretlen s ma már alig felderíthető óikból előbb hagyták el állásaikat, mielőtt a 71-esek a harcvonalba bevonultak volna. Az oroszok ezt a hátráló mozgulaton észlelve, azt hitték, hogy a mieink visszavonulnak. Gyorsan és habozás nélkül megragadták tehát a nekik kétségkívül kedvező pillanatot, újból előretörtek és időközben előrevont érintetlen tartalékaik segítségével erős és elkeseredett támadást kezdtek Polychna ellen. Az oroszok szinte ellenállás nélkül elérik Polychiiát, a faluban talált 76-os és 71-es csoportokat onnan kiszorítják, úgy, hogy ezek nagyobbreszt a Polychnától délre fekvő védőállásokba kénytelenek visszavonulni. Egyidejűleg az orosz tüzérség pusztító tüzet szór a védőállásokra s a mögöttük lévő területre, különösen pedig a Modliborzycebe vezető műut tájékára. Elért sikerük által felbátorítva, az oroszok nagy erővel folytatják támadásukat. A támadók egy elszánt csoportja a szélmalom tájékán a 76-osok védőállásába betör és ott befészkei magát. *)

Ugyanazon időben, amikor) arcvonalunk közepén és balszárnyán fenti események lezaj-

*) Hogy az oroszok a Polychnától délre álló szélmalomnál állásainkba behatoltak, azt Schrantz Vilmos alezredesnek, a II./13. honv. zászlóalj akkori parancsnokának harcjelentése határozottan megállapítja. De megerősíti ezt a tényt egy a szélmalom előtt sebesülten fekvő, volt 76-os tisztnek ama személyes közlése is, hogy az oroszok az ütközet vége felé, valóban ezen a helyen hatoltak fel a dombtetőre.

lottak, a Polychnától keletre fekvő területre előrenyomult II./76. zászlóaljat is erős ellenség támadta. A zászlóalj az óráikon át tartó tűzharcban nagy veszteségeket szenvedett, tartalékait már rég felhasználta s mivel az orosz túlerő átkaroló támadása a zászlóalj jobbszárnyát és hátát is komolyan veszélyeztette, Ruttich alezredes kénytelen volt az eredeti védővonalra, Wojciechow északi széléig visszavonulni. Itt a 71. gyalogezred egy százada által megerősítve, újból állást foglalt és a tűzharcot felvette.

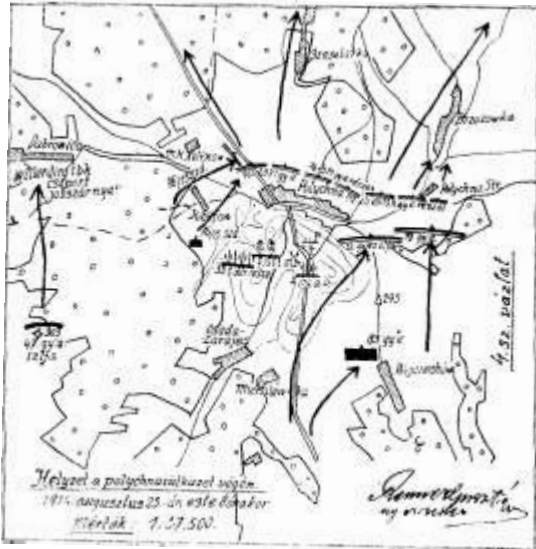
Délután 6 óra már elmúlt, amikor ez a rövid idegig tartó, de rendkívül válságos helyzet bekövetkezett, amelynek elhárításiam az arra hivatott parancsnokok azonnal megtették a szükséges intézkedéseket.

11. A 33. HADOSZTÁLY ÉS 37. HONVÉD- HADOSZTÁLY BEAVATKOZÁSA.

(Lásd 4. sz. vázlatot.)

Scharitzer tábornok mindenekelőtt a Wilderding tábornokhoz épp elindult 71-es zászlóaljakat rendeli vissza és Stöher tábornoknak megparancsolja, hogy a 71. gyalogezrednek mind a négy zászlóaljával haladéktalanul nyomlujon előre Polychna visszafoglalásaira. Tomaszeyk őrnagy, az L/5, t. tarack-osztály parancsnoka az elvonulásra adott parancs vételekor Ströher tábornoknak jelenti, hogy tekintettel a harchelyzetre, állásában marad s a tüzelést folytatja.

Pontosan ugyanazon órában, amelyben Ströher tábornok csoportja Modliborzyceből elindult, délután 2 órakor, a Janownál pihenő 66. dandár parancsnoka, Lieb tábornok is riadóztatta csapatait, a 12. és 83. gyalogezredeket és a II./5. t. tarack-osztályt, s megkezdi a me-

netet Modliborzyce felé. Elővédje a várost délután 4 órakor eléri. Mivel Polychna irányából folyton erősödő harcizaj hallatszik, Lieb tábornok a 12. gyalogezrednek megparancsolja, hogy Polychnára nyomuljon előre és avatkozzon be a harcba. Leide ezr., ezredparancsnok a délután 5 órakor Jaskowiki majorhoz érkezett zászlóaljait Wojciechowon át a Polychna és Brzozowka közti területre támadásra vezeti.

A 83. gyalogezred a 12-iktől keletre fog harc-vonalba fejlődni. A II./5. t. tarack-osztályt és az 5. nehéz t. tarack-osztályt Lieb tábornok, a már harcban álló útegek erősítésére a műúton Polychnára előre küldi.

De megmozdul a harc színhelyétől legtávolabb álló 37. honvéd hadosztály is. Augusztus 23-án délben, amikor Polychnánál megszólaltak az: ágyúk, Nagy Pál tábornok a 73. honv. dandárral (13. és 18. honvéd gyalogezredeik, 4 honvéd t. ágyúezred) még a Krzemien—Godziszow-i védőszakaszt tartotta megszállva, míg a 74. honvéd dandár (14. és 15. honvéd gyalogezredek, 13. t. ágyúezred) Cvrcek tábornok a parancsnoksága alatt a Janow és Bialától közvetlenül nyugatra eső területen nagy *pihenőt* tartott. Mivel a Krzemientől Godziszowon át Andrzejowig terjedő védő szak ász a X. hadtestnek kell átengedni, Wieber altábornagy, a honvéd hadosztály parancsnoka még a délelőtt folyamán megparancsolja, hogy Nagy Pál tábornok a 13. honvéd gyalogezreddel és a 4. honvéd t. ágyúezreddel a Wojciechow—Wierzhowska-i védő szakaszban álló 19. gyalogezredet, Cvrcek tábornok pedig a Wierzhowska—Andrzejow-i szakaszban álló 26. gyalogezredet mielőbb váltsák fel. A hadtestparancsnok Essler tábornok csoportját felváltása után más helyen kívánja, alkalmazni. Nagy Pál tábornok csapatait gyülekeztetve, délután 2 órakor a legrövidebb úton, Wolicán át Wojciechowra menetel.

A 18. honvéd gyalogezred mint hadtest-tartalék Wolicában marad. A 13. honvéd gyalogezred délután 5 óra 30 perckor eléri a Woj-

ciechowtól délre fekvő erdő szegélyét, ahol Pogány ezredes ezredparancsnok a Wojciechow—Wierzchowiska-i Védőszakaszba a harcszerű előnyomulást elrendeli. Cvrcek tábornok csapatainak a pihenőhelyről történt elindulása után Wierzchowiskára előre lovagol és itt a Polychnánál tomboló harc felől tájékozódva, elhatározza, hogy beérkeztek után ezredeit azonnal támadásra vezeti. A 14. és 15. honvéd gyalogezerdek azonban különböző gátló okoknál fogva, s Cvrcek tábornoknak nem csekély bosszúságára, csak a harc befejezése után, késő este érik el a Wierzchowiska-i állásokat s így a harcban már nem vehetnek részt.

Láthatjuk tehát, hogy amikor a 76-osok nekiszegezték mellüket az orosz túlerőnek, majd vakmerő elszántsággal megrohanták az erősebb ellenséget s annak előretörését megállították, rengeteg véres áldozatok árán órákon át feltartóztatták — akkor nem tették ezt hiába! Az emberfeletti erőfeszítés, a nagy áldozat megtermettek gyümölcsüket. Az V. hadtestnek valamennyi, az ellenség által még le nem kötött csapategységei, nagyrészt parancsot nem várva, megindultak az ágyúdörgés irányában, hogy a harcban álló bajtársak segítségére siessenek. Alkonyatkor, a legválóságosabb órában 14 zászlóalj érte el a polychnai magaslatoktól délre fekvő területet s nagyobb részük délután 6—7 óra között be is avatkozott a harcba.

Délután 6 óra 30 perckor az egész vonalon megindult az ellentámadás. A balszárnyon és középen 76-osok és 71-esek, a polychnai magaslaton át a falu déli és nyugati széle el-

len támadnak. A támadás a balszárnyon sikerrel jár. Az L./71, és IV./76. zászlóalj este 7 óra tájban az oroszokat Polychna nyugati részén át, az ettől északra fekvő szélmalom irányában visszazsorítják.

A jobbszárnyon, ahol a II./76. zászlóalj a Polychnától délkeletre fekvő magaslatig* hátrált, a 121. gyalogezred I. zászlóalja avatkozik a harcba. A zászlóalj a magaslatot már kevéssel 6 óra után eléri, a II./76., IV./71. zászlóaljakkal és a 13. honvéd gyalogezred részeivel rövid tűzharc után előretör s az ellenséget visszaűzve, délután 7 óra körüli a Polychnától közvetlenül északkeletre fekvő területre nyomul, ahol a tűzharcot újból felveszi. Az oroszok Brzozowkára s az ettől nyugatra eső erdőbe visszavonulnak. A 12-esek * jobbszárnya Brzozowka déli részéig előrehatol.

Amíg a szárnyakon a támadás örvendetesen előrehalad, addig a középben, a Polychnától délre fekvő magaslaton, a szélmalomnál, az ide előretört oroszok még mindig makacsul tartják magukat. De helyzetük már reménytelen, mert szárnyainknak győzelmes előrehaladása folytán őket a teljes bekerítés veszélye fenyegeti, ha gyorsan vissza nem vonulnak. De az oroszok nem tángítanak. Délután 6 óra körül, amikor az ellenség védőállásunk ezen részébe betört, az L./76, és III./71. zászlóaljak itt harcoló részei Wojciechow felé és a műút mentén visszamenve, egy hátrább fekvő vonalban gyülekeztek, hogy ott újból ellenálljanak. Scharitzer tábornok törzsének tisztjeivel személyesen közreműködik a harcvonal helyreállításában s beavatkozása a 76-osokat is-

mét előnyomulásra bírja. Azonban a hosszú és véres harcban erősen megtizedelt és összekuszált kötelékek egymagukban gyengék ahhoz, hogy a magaslaton erős állásban védekező oroszokat onnan rohammal kiverjék. Végre megérkezik ide is a várva várt segítség.

12. AZ OROSZOK VERESÉGE ÉS VISSZAVONULÁSA.

(Lásd 4. sz. vázlatot.)

Délkelet felől, a Wojciechow-i erdőtől a 13. honvéd gyalogezred II. zászlóaljja jön, hogy nevezett falutól keletre eddig a III./19. zászlóalj által megszállva tartott védőszakaszt elfoglalja. A zászlóalj parancsnoka Schrantz Vilmos honvéd alezredes Wojciechow északi szélére előre lovagol, hogy a helyzetről tájékozódjék. A Polychna felől hallatszó erős harci zajra figyelve, egyszersmind látja, hogy a 76. gyalogezred harcvonalaiból kisebb-nagyobb csoportok Wojciechow felé visszamennek s egyesek már a falut is elérték. Schrantz Vilmos alezredes a helyzet válságos voltát felismerve, elhatározta, hogy azonnal a harcba avatkozik. A II./13. honvéd zászlóalj támadáshoz csoportosítva, kb. délután 6 óra 30 perckor hagyja el Wojciechow északi szélét s a mindenfelől hozzá csatlakozó 76-os csoportokkal együtt északnyugati irányban mindaddig előrenyomul, mígnem az ellenséges tűzhatás megállásra és a tűzharc felvételére kényszeríti. Az erős ellenséges puskatűz ellenére a támadás előrehalad. A honvéd zászlóaljtól balra

76-osok és 71-eseik támadnak. Az oroszok erős puskatüzében a támadás megakad s mivel elenséges oldalozó tűz is érezteti hatását, a helyzet a honvéd zászlóaljnál délután 7 óra 30 perc körül válságos lesz. Schrantz alezredes azonban nem késik elhatározásával s elrendeli a roham keresztülvitelét.

Rövid tűzharc után a honvédek, 76-osok és 71-esek rohamra indulnak s a szélmalomnál lévő védőszakaszba betörnek. Rövid kézitusa után az állásból kiverik az oroszokat, akik Polychna irányában elmenekülnek. Egyidejűleg északról Polychna nyugati része felől is felhangzik a dörgő „Hurrah!” kiáltás. Csapataink itt is győzelmesen törnek előre. A sűrű esthomályban az égő Polychna lángjai messzire bevilágítják a harcmezőt s a kísérteties fényben látni lehet, hogy az ellenség az egész vonalon a harcot feladva, rendetlen futásban hagyja el a csatateret. A faluban még egy kis ideig tombol a harc. Elszigetelt, a visszavonulás lehetőségétől megfosztott ellenséges csoportok elkeseredett, hiábavaló kísérlete, hogy győztes csapataink előretörését teljes visszavonulásban lévő, szétzilált erőik üldözését meggátolják.

A 76-osok és a támogatásukra harcba vett többi csapatok este 8 óra körül újból és véglegesen birtokukba veszik Polychnát s a menekülő oroszok üldözését a falun túl még kb. 1000 lépésnyi távolságra folytatják, ahol Scharitzer tábornak előreküldött lovastisztjei nekik megállást parancsolnak.

Az éj beálltával mindenütt elnémult a harci zaj. A 12. gyalogezred két zászlóalja,

valamint a 19. gyalogezred, amely délután 6 óra után Wojciechowtól keletre lévő állásai-ból szintén előrenyomult, már csak a döntés után érték el a Polychniától keletre eső területet. Ugyanakkor a 83. gyalogezred csak Wojciechowig jutott.

13, HELYZET AZ ÜTKÖZET UTÁN AUG. 23— 24-re ÉJJEL.

Scharitzer tábornoknak az éjjelezésre adott parancsa értelmében a polychnai védő-állásokat a 71. gyalogezred szállja meg, a 76. gyalogezred pedig Polychnától kb. 3000 lépésnyire délre a műút mellett mint tartalék foglal állást. Az ütközet folyamán erősen összekeveredett csapatok¹ gyülekeztetése és rendezése sokáig elhúzódik, úgy hogy a 76. gyalogezred csak augusztus 24-én, kora hajnalban érkezik meg tartalékállásába. De a fáradt harcosok itt sem pihenhetnek sokáig. 24-én reggel 7 órakor a 71., 76. gyalogezredek és a II./14. ágyúosztály elhagyják dicső győzelmük színhelyét, a Polychna-i harcmezőt és Pótok-Wielkire, a 14. hadosztályhoz bevonulnak.

Kevéssel azután, hogy Polychnánál elült a harci zaj, Puhalló tábornoszernagy Modliborzycében este 9 órakor veszi át az örömhírt, hogy Willerding tábornok is fényes győzelmet aratott Stanynál. A 48-asok, lí-es és 19-es vadászok a mi akkori nagyrabecsült, szerelett és hős dandárparancsnokunk, Willerding Rezső tábornok vezérlete alatt az oroszokat megverték és Krasznik felé visszaűzték.

14. A POLYCHNAI GYŐZELEM EREDMÉNYEI.

A polychnai Védőállásokat a 33. hadosztály (Rebracha altábornagy) csapatai szállották meg. Augusztus 24-én reggeltől kezdve Polyclmánál 15, harcban még nem állott, érintetlen zászlóalj és a 33. közös hadosztály egész tüzérsége áll készen arra, hogy az oroszok újabb támadásaival szembeszálljon. De az oroszok nem támadnak. A Polychna—Stany-i harcokban, de mindenekelőtt a döntő jelentőségű polychnai ütközetben az oroszok olyan érzékeny vereséget, olyan nagy veszteséget szenvedtek, hogy támadásaikat egyelőre beszüntetni kénytelenek. Sőt! Támadóktól védekezőkké lesznek. Az 1914. augusztus 23-án Kraszniktól délre kivívott győzelemnek eredményei a következő napok folyamán egész jelentőségükben (kibontakoznak. Az orosz 4. hadsereg parancsnoka abban a hitben, hogy tulerős ellenséggel áll szemben, a mi I. és V. hadtestünk arcvonalain felvonult összes erőinek elrendeli a visszavonulást Lublin felé. Az V. hadtestparancsnoksághoz már augusztus 24-én jelentés érkezik, hogy az oroszok Krasznikot kiürítették.

Az V. hadtest jobbszárnyát képező 37. honvéd-hadosztály s a hozzá keleten csatlakozó X. hadtest ellen az oroszok augusztus 24-én erős támadásokat intéznek, ezt azonban csak azért teszik, hogy fő erejüknek már folyamatban lévő visszavonulását leplezzék és megkönnyítsék. Dankl Viktor lovag, lovassági tábornok az oroszok vereségének és visszavo-

nulásának következményeképpen nem várja be, míg a hadseregfőparancsnokság a tervbe vett általános támadást elrendeli, hanem a győzelem nyomán előállott kedvező helyzetet kihasználva, az I. és V. hadtesttel már augusztus 24-én támad. A támadás azonnali megkezdéséhez a hadseregfőparancsnokság is hozzájárul. Az oroszok egyetlen ponton sem fejtenek ki komoly ellenállást, úgyhogy a 14. hadosztály s vele a 76. gyalogezred már augusztus 25-én úgyszólván harc nélkül bevonul Krasznikba. E város elfoglalása a kraszniki csata néven összefoglalt három napi harcoknak csak bezáró mozzanatát képezte, de a csata sorsát a mi fegyvereink javára már a polychnai fényes győzelem döntötte el. Ebben a polychnai ütközetben pedig a legdicőségesebb, de egyszerűs mind legnehezebb feladat, a volt 76. gyalogezrednek jutott osztályrészül, a három 76-os zászlóalj — egy maroknyi csapat — kezdetben csupán egy ágyúosztály (12 ágyú) támogatásával — az oroszoknak fokozatosan harcba vett és erős tüzérségtől segített 9 zászlóaljával állott szemben s ezt a félelmetes túlerőt déltől estig tartó véres tusában — amelynek folyamán Polychna ismételten gazdát cserélt nemcsak feltartóztatta, hanem vakmerő ellentámadással vissza is verte.

A 76-osok példátlan kitartásának, páratlanul hősies küzdelmének volt köszönhető, hogy orosz túlerőnek az est folyamán kierőszakolt pillanatnyi sikere sem ragadhatta el tőlünk a győzelmet. Mert amíg a 76-osok harcoltak s az orosz áradat elé gátat emeltek, ez alatt a hadtest többi csapatai időt nyertek arra, hogy a

szorongatott bajtársak segítségére siessenek s hogy a 76-osokkal együtt döntő csapást mérjenek az ellenségre.

Ezek a derék csapatok önként, parancs nélkül özönlöttek a harc színhelyére, amely jelenség az V. hadtest értékét és rajta keresztül régi hadseregünket egy olyan világítás fényébe helyezi, amelyre mindnyájan, kik ennek a hadseregnek szerény és igénytelen katonái voltunk, büszkeséggel tekinthetünk vissza.

Tagadhatatlan, hogy harcászati szempontból indokolt az a vélemény, amely a 76-osoknak délután 4 óra tájt kezdett ellentámadását feleslegesnek, vagy legalább is túlkorainak ítélte. Szükségtelen nagy veszteségekkel járt, holott ép ez az, amit az am úgyis túlerővel fellépő ellenséggel szemben el kellett volna kerülni. Ezzel szemben áll az a tapasztalat, hogy a harcban igen sokszor nem a túlerő, hanem a merész, minden kockáztató, vakmerő vállalkozás érvényesül.

A polychnai ütközetben elfogott orosz tisztet azt vallották, hogy ellentámadásunk lenyűgöző, megfélemlítő hatást gyakorolt katonáinkra s hogy bennük tisztükben is azt a hitet keltette, hogy a mieink túlerővel támadnak.

A Polychnában lefolyt közelharc, katonáinknak a kézitusában való határozott fölényét bizonyította, amennyiben a faluban feltalált elesetteknél egy 76-os katonára átlag 4—5 orosz halott esett.

15. A 76. GYALOGEZRED VESZTESÉGEI.

A hosszú és felette heves küzdelemben ezredünk fájdalom, megdöbentően súlyos veszteségeket szenvedett.

Bár Scharitzer tábornok harcjelentése szerint az ezred összvesztesége halottakban, sebesültekben és eltűntekben „csak” 615 fő, kétségtelen, hogy a 76. gyalogezred parancsnokság harcjelentésének erre vonatkozó számadatai fedik a valóságot. E szerint az ezred állományának 35 százalékát veszítette el, ami az ezred akkori teljes puskalétszámát tekintve, (3181 fő) — 1100—1200 főnyi össz veszteségnek felel meg.

Egyes adatok, amelyek kb. 800 halottat és 900 sebesültet említenek, nem ellenőrizhetők és szerintem túlzottaknak tekintendők, Feltűnő volt a halottaknak aránytalanul nagy száma, amely körülmény a harc rendkívüli heves voltában, főképp pedig a Polchnában ember-ember ellen folytatott kézitusa elkésredett öldöklésében leli magyarázatát.

A helység harcban ellenséges golyótól találva, hősi halált halt lovag Diemmer Emánuel alezredes, az L/76, zászlóalj kiváló, vitéz parancsnoka, aki az ellentámadásnál rohamra vezete hős katonáit. Rajta kívül az ütközet folyamán még 10 tiszt esett el, 24 tiszt és hadapród megsebesült. Az utóbbiak közt voltaik Ruttrich alezredes a II. és báró Themer-Jablonszky őrnagy, a IV. zászlóalj parancsnoka is. Az ezred e harcban tehát Boerin János ezredes, ezredparancsnokot kivéve, összes törzstisztjeit elvesztette.

16. AZ OROSZOKRA VONATKOZÓ ADATOK.

Az oroszok véres veszteségei a mieinket — különösen halottakban — legalább kétszeresen múlták felül. Győztes csapataink ezenkívül kb. 800 sebesületlen foglyot ejtettek.

A 14. és 33. hadosztály egészségügyi intézetei és összes sebesültvivői az igen nagyszámú sebesültek kötözését és elszállítását két nap és két éjszakán át tartó megfeszített munkával is alig voltak képesek elvégezni. Elesett hőseinket s az ellenség elesettéit a 33. hadosztály csapatai temették el.

Az orosz foglyok vallomásából, valamint az egyenruhájukon viselt számokból megállapított, hogy Polychnánál az orosz 45. gyalog hadosztály támadott. Parancsnoka Schilinszkv tábornok volt.

17. A JUTALOM.

Már előbb kifejtettem, hogy a polychnai fényes győzelem az egész 1. hadsereg további sikeres hadműveletére döntő befolyást gyakorolt. Ennek az eredménynek elismerésül Scharitzer tábornok, a polychnai harccsoport vezére és Boerin János ezredes, a 76. gyalogezed parancsnoka a legmagasabb katonai kitüntetésnek, a Mária Terézia rendnek tiszti keresztjével ékesítették.

Az ütközetben tanúsított hősie és önfeláldozó magatartásukért, páratlanul álló fényes teljesítményeikért a 76. gyalogezrednek tisztjei, altisztjei és rangfokozat nélküli hősei igen

nagy számban jól megérdemelt kitüntetésekben részesültek,

A hivatalos harctéri tudósítások, valamint a hírlapokban megjelent közlemények révén, Sopron és Mosón vármegyék hős fiainak nagyszerű harci eseményeiről, halhatatlan dicsőségéről úgyszólván az egész világ tudomást vett.

Boerin János ezredes román nemzetiségű volt s mint ilyen az összeomlás után a román hadseregben magasabb parancsnoki állást töltött be. Az igazságos és tárgyilagos ítéletnek azonban meg kell állapítania, hogy Boerin ezredes kiváló ezredparancsnok és vitéz katona volt, aki a legnehezebb körülmények között is erélyes kézzel és biztos szemmel vezette ezredét. Személyes barátságával követendő példát adott katonáinak.

1914. november végén, Krakkótól északra fejlődött harcok folyamán Boerin ezredes Sulosowánál súlyosan megsebesült, úgyhogy az egész háború tartamára harcképtelenné vált. Ez alkalomból az V. hadtestparancsnoka, Puhallo táborszernagy hadparancsban méltatja az ezredesnek, valamint a 76. gyalogezrednek a polychnai ütközetben és a későbbi harcok folyamán szerzett kiváló érdemeit.

Ez a parancs szó szerint a következő:

„Hadtestparancsnokság állomáshelye 1914 november hó 213-án.”

„Méltóságod az ön szép és vitéz ezredét Polychnánál páratlan lendülettel győzelemre vezette. Hadtestünk és az egész hadsereg támadásának a szuronyok erejével nyitotta meg útját előre.”

„Magatartásával és vitézségével az ezred valamennyi későbbi harcban is kitüntette magát s mindenkor kész volt arra, hogy rohamunknak erejét és súlyát az oroszokkal éreztesse.”

„De az ezrednek kiváló belső értéke nem csak a harcokban nyilatkozott meg! Minden alkalommal tanújelét adta ama fegyelemnek, rendnek és kitűnő szellemnek, amely összes tisztjeit és legénységet áthatja.”

„Méltóságodnak elvitathatatlan érdeme, hogy az ezredben e nagyszerű katona-erényeket életre keltette és ébren tartotta.”

„Méltóságod most osztozik oly sok derék 76-os sorsában, amennyiben súlyosan sebesülve, az ezredet elhagyni kénytelen.”

„Az a remény, hogy Méltóságod rövid idő multával, ismét ezrede élére állhat, az ezredet arra fogja serkenteni, hogy eddigi magatartásától ne tágítson. Számomra pedig ez a remény annyit jelent, hogy egy ily kiváló vezért nem sokáig leszek kénytelen a harcvonalban nélkülözni.”

„*PUHALLO* m. p.,
táborszernagy.

„Ez a parancs az összes csapatoknak kihirdetendő.”

SALLAGAR m. p., ezredes,
vezérkari főnök.”

Nagytekintélyű és általánosan kedvelt akkori hadtestparancsnokunknak ez a gyönyörű

dicsérete, volt ezredünk értékének és teljesítményeinek legszebb s legilletékesebb elismerése. Ami pedig az ezredparancsnokunk személyét illeti, a múlt emlékei és lovagias gondolkozásunk kötelességünké teszi, hogy akkor, amikor az ő érdemeinek ilyen illetékes helyről jött elismerését tudomásul vesszük, egy szempillantásra visszafojtsuk magunkban a jogos neheztelést, az indokolt haragot és elkeseredést.

18. A II./14. Á. O. ÉS L/5. T. T. O. MŰKÖDÉSÉNEK MÉLTATÁSA.

Nem feledkezhetünk meg végül a mi nagyszem tüzeinknek nagy érdemeiről sem. Mi, volt 76-osok, akik ama dicsőséges harcban résztvettünk, a legnagyobb elismerés és a legmélyebb hála szavaival adózunk felejthetetlen, derék tüzérbajtársainknak, akik bennünket a súlyos, egyenlőtlen harcban erőteljesen és eredményesen támogattak. A II./14. tábori ágyúosztály, kiváltképpen 4. sz. ütegje, élén Finschger századossal és a Tomaszczyk őrnagy vezetésével a legválságosabb órában a harc színhelyére érkezett L/5, tábori tarackosztály az erős ellenséges ágyú- és puskatűz ellenére, rendületlen kitartással, részben nyílt állásokból kitűnően irányított tüzükkel nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy a balszárnyunk ellen ismételten intézett erős ellenséges támadások összeomlottak.

19. VISSZAPILLANTÁS, AMELY ARRÁ INT, HOGY CSAK ELŐRE TEKINTSETEK!

Ezelőtt 17 évvel, ama nagyszerű tűzke-resztség után, bizakodó lélekkel, vérmes remé-nyekkel eltelve, azt hittük, hogy belátható időn belül a végső győzelem babérijával ko-szorúzva, fogunk visszatérni otthonunkba, sze-retteink körébe, s nem sejtettük, hogy a po-lychnai ütközet csak első láncszemét képezi ama súlyos és szörnyű pusztulást hozó har-cok végnélküli sorozatának, amelyek a 76-oso-kat a 4 éves világháborúnak, majdnem min-den európai harcterére szólították, hogy a tengernyi ellenség ellen Védjék a hazát.

Bár rengeteg áldozat árán, sok válsággal viszontagsággal küzdve, mindenütt győzelme-sen nyomultunk előre, seregeink a négy világ-táj irányában mindenhol ellenséges földön lo-boktatták zászlaikat — a háborút mégis el-vesztettük! Egykor erős nemzetünk, hatalmas országunk letiporva, szétdarabolva! Zsákmány-ra leselkedő, éhes martalócok prédájául oda-vetve! A sok verejtek, könny és vér tehát hi-ába omlott volna?

Nem! Szeretett Bajtársaim! Az az emlék-mű, amely az álnokul megrabolt Nyugatma-gyarország fővárosában, Sopronban a 76-os hősök dicsőségét fogja hirdetni, néma fensé-gében azt kiálltja világgá, hogy az a nép, amely ilyen múltat, ilyen hősöket, ilyen tetteket tud felmutatni, az nincsen elveszve, az élni fog.

76-os Bajtársak! Sopronmegyei Testvére-
reim! Mosonmegyei Földijeim! Zarándokolja-

tok a soproni 76-os emlékszoborhoz! Vigyétek el oda fiaitokat és unokáitokat! Mutassatok rá a hazai rög, az ezeréves határok védelmében hősi halált szenvedett 76-os harcosok hosszú névsorára! Mutassátok meg nekik a rohamra előretörő 76-os vitézek kőből formált alapjait s véssétek a szíveikbe, oltsátok a leikeikbe, hogy ez az egyetlen út, amely szégyenletes megalázottságunk, nyomorúságunk gyilkos börtönéből biztosan kivezet a szabad levegőre! túrtessétek nekik, csak ha olyan acélos a karjuk, olyan rettenthetetlen és egyben hűséges a szívük és a hazáért épp úgy minden áldozatra kész a lelkük, mint amilyen a polychnai hősöké volt, csak akkor fogjuk széjjeltörhetni a trianoni rabbilincseket, csak akkor fog ismét kiszülni a Nap a sötét felhőkbe borult magyar égen!

Budapest, 1931. július hóban.

RENNER GUSZTÁV,
nyugáll. ezredes.

5. melléklet.

Az V. Hadtest hadrendje a polychnai ütközetben.

Parancsnok: *brlogi Puhallo* tábornoszernagy.

Kalonai körzet: *Pozsony*.

Cs. és kir. 14. hadosztály Martiny altábornagy					
Dandár	Csapattest	Puska	Géppuska	Lovas	Ágyu
Scharitzer tábornok	71. gy. ezred	3999	8	18	—
	72. gy. ezred	a 9. lovas had- osztálynál			
	27. 11. vadász zlj.	1121	2	—	—
Willering tábornok	48. gy. ezred	3053	6	6	—
	76. gy. ezred	3181	6	—	—
	28. 19. vadász zlj.	1031	2	2	—
14. tüzér- dandár	14. ágyús-ezred	egy üteg a 9. lovashado.-nál			24
	1/5. tábori tarack- osztály	—	—	—	14
H. o. lovasság	1/5. huszár-osztály	—	—	311	—
Összesen:		12385	24	337	38

Cs. és kir. 33. hadosztály Rebracha altábornagy					
Dandár	Csapattest	Puska	Géppuska	Lovas	Ágyú
Essler táborn. 65.	19. gy. ezred	4272	8	—	—
	26. gy. ezred	4373	8	—	—
Lieb táborn. 66.	12. gy. ezred	3120	6	—	—
	83. gy. ezred	4343	8	—	—
33. tüzér- dandár	15. tábori ágyús- ezred	—	—	—	30
	II/5. tábori tarack- osztály	—	—	—	12
H. o lovasság	II/5. huszár-osztály	a hadosztály- parancsnokságnál			
	Összesen :	16108	30	—	42

M. kir. 37. honvéd hadosztály Wieber altábornagy					
Dandár	Csapattest	Puska	Géppuska	Lovas	Ágyú
Nagy P. táborn. 73.	13. h. gy. ezred	2755	6	6	—
	18. h. gy. ezred	2952	6	6	—
Cvrcek táborn. 74.	14. h. gy. ezred	3085	6	—	—
	15. h. gy. ezred	3062	6	—	—
37. tüzér- dandár	13. tábori ágyús- ezred	—	—	—	30
	4. honv. tábori ágyús-ezred	—	—	—	24
H. o. lovasság	III/5. huszár-osztály	—	—	300	—
Összesen:		11854	24	312	54

Az V. hadtest teljes harcállománya: 40,347 fő gyalogság, 78 géppuska, 649 lovas, 134 ágyú (tarack.)

Budapest, 1931. július hó.

Renner Gusztáv
ny. ezredes

A volt es. és kir. 76. gyalogezred tisztjei és azok beosztása a polyhnai ütközetben.

Ezredparancsnok:

Boerin János, ezredes.

Ezredtörzs:

Scheible Ottó százados, ezredsegéidtszt.

Klein Viktor főhadnagy, utász-osztag par.

Ungewitter Ágost lovag százados, vonat p.

Hlawenka Kajetán hdgy., élelmező tiszt.

Dr. Hidro Gergely törzsorvos, orvosfőnök.

Scharing Károly, az ezred tábori lelkésze.

Eisner Róbert szmv. főhadnagy, *gaza*. t.

Koloszár József tart. hadapród, zászlótartó

Pölzer Frigyes tart. hadapród és Schwarz
Károly tart. hadapródjelölt: az ütkö-
zet-vonat és málha-vonat par.

7. ZÁSZLÓALJ.

*Diemmer Emánuel lovag alezredes, zász-
lójparancsnok.*

Szabó István hadnagy, zlj. segédtszt.
 Dr. Schrauf Frigyes segédorvos, zlj. orvos-
 főnök.

1. század.

Markusz Hugó százados, századpar.
 Hyden Alfréd hadnagy, Wellisch Lipót
 tartalékos hadnagy.
 Hackenschmidt Emil zászlós, szksz. par.

2. század.

Polten Ágost százados, századparancsnok.
 Windhör Oszkár fhdgy., Juhász Mihály
 hdgy., Öhler Ferenc tart. hdgy., Eisner
 Othmár tart. zászlós, szakaszparancs-
 nokok.

3. század.

Bartunek József százados, századpar.
 Herbst Günther fhdgy., Bohata Ágost had-
 nagy, Kanász-Nagy József tart. hdgy.,
 Bartelsz Károly tart. zls., Szalay Jó-
 zsef tart. hadap. jelölt, szakaszpar.

4. század.

Wolff Miksa százados, századparancsnok.
 Láng Mihály fhdgy., Schweitzer József tár-
 tai, hdgy., Gutori Földes tart. hdgy.,
 Hesz Pál tart. zls., Lang József tar.
 hdpd. jlt, szakaszparancsnokok.

I. *Géppuska-osztag* parancsnok: Schott Nándor százados.

II. ZÁSZLÓALJ.

Ruttrich Ferenc alezredes, zlj. parancsn

Maschauer Vilmos zlj. segédtiszt.

Dr. Kemény Gyula tart. főorvos., orvosf.

5. század.

Gyuris Antal százados, századparancsnok.

Kautzky Frigys hdgy., Lukács Oszkár tart.

hdgy., Oberrauch N. tart. hdgy., Kohl-

mann N. tart. zls., szakaszpar.

6. század.

Candrea Sándor százados, századpar.

Friedl Károly fhdgy., Török Béla hdgy.,

Müller Gyula tart. hdgy., Schulhof Jó-

zsef tart. zls., szakaszparancsnokok.

7. század.

Benedek Alajos százados, századpar.

Riedl István fhdgy., Klösel József t. hdgy.,

Dr. Kuzmich Gyula tart. hdgy., Han-

nenheimi Hann Konrád zls., szakasz-

parancsnokok és Fazekas Károly tart.

hdpd., Magyar Jenő tart. hdpd. jlt.

8 század.

Kő József százados, századparancsnok.
Mühlberger Brúnó fhdgy., Brenner Antal
tart. hdgy., Margó István tart. zls., Áb-
rahám Sándor tart. hdpd., szakaszpa-
rancsnokok és Jánosa Zoltán tart.
hdpd. jelölt.

II. G ép puska-osztály parancsnok: Prager Hu-
gó százados.

IV. ZÁSZLÓALJ.

Monte Berico-i báró Themer-Jablonszky Ri-
chard őrnagy, zlj.-parancsnoik.
Alpenwehr-i nemesi Winter Oszkár fhdgy.,
zlj. segédtszt., Dr. Königer Miklós
segédorvos, orvosfőnök.

13. század.

Renner Gusztáv százados, századpar.
Wallant Henrik, Karib erger János tart.
hdgy., Fabry György zls., Gere Zsig-
mond tart. hdpd, jlt., szakaszparancs-
nokok.

14. század.

Lacchini Alfred százados, századpar.
Trinkl Lajos fhdgy., Dr. Teller Antal tart.
hdgy., Czezner János tart. hadaprđ.,

Mohrberger Gyula tart. hdpd. jelölt,
szakaszparancsnokok.

15. század.

Geringer József százados, századpar.

Marcián Ernő és Stóhr János tart. hdgy.,
Wetschka Márton tart. zls., szakasz-
parancsnokok.

iß. század.

lavórján Gyula fhdgy., századpar.

Grohmann Richard fhdgy., Rosenspring
Henrik tart. hdgy., Stangl Ernő tart.
zls., Gzéibán Jenő tart. hdpd. jlt., sza-
kaszparancsnokok és Pullmann Iván
tart. hdpd. jelölt.

IV. Géppuska-osztály parancsnok: Krug Pál,
főhadnagy.

Megjegyzés: A III. zászlóalj a szerbiai
hadszíntéren a XVI. hadtest kötelékében har-
colt.